

Gröne mosse kretsloppspark

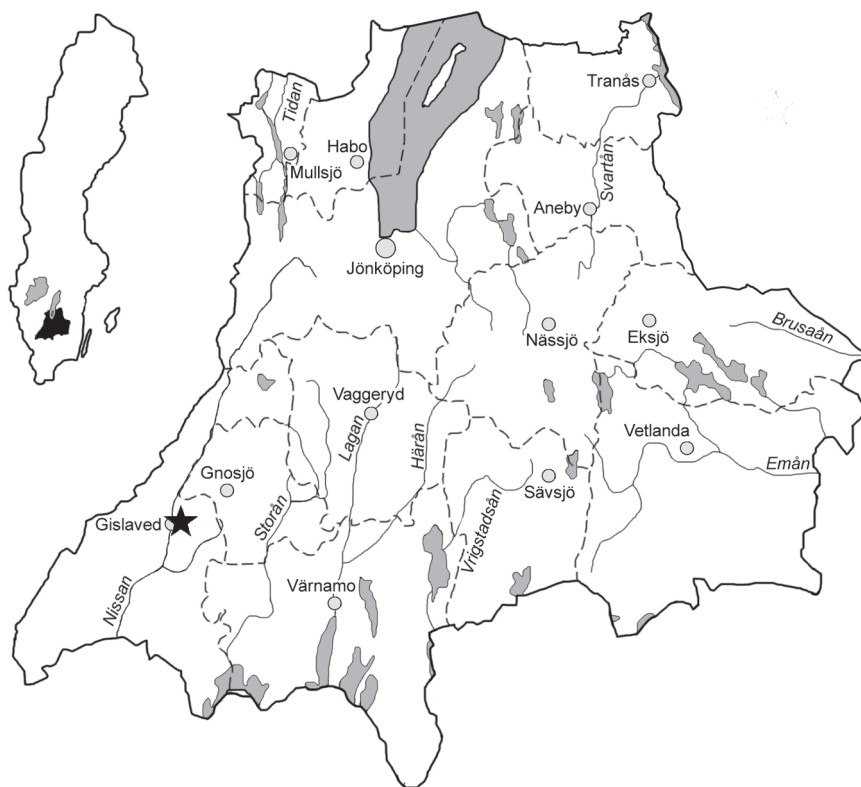

Arkeologisk utredning etapp 1, inför planerat
industriområde inom fastigheten Henja 4:8 m.fl.,
Båraryds socken i Gislaveds kommun, Jönköpings län

Gröne mosse kretsloppspark

Arkeologisk utredning etapp 1, inför planerat industriområde inom fastigheten Henja 4:8 m.fl., Båraryds socken i Gislaveds kommun, Jönköpings län

Rapport, foto och ritningar: Ingvar Røjder
Grafisk design: Anna Stålhammar
Tryck: Arkitektkopia, Jönköping

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

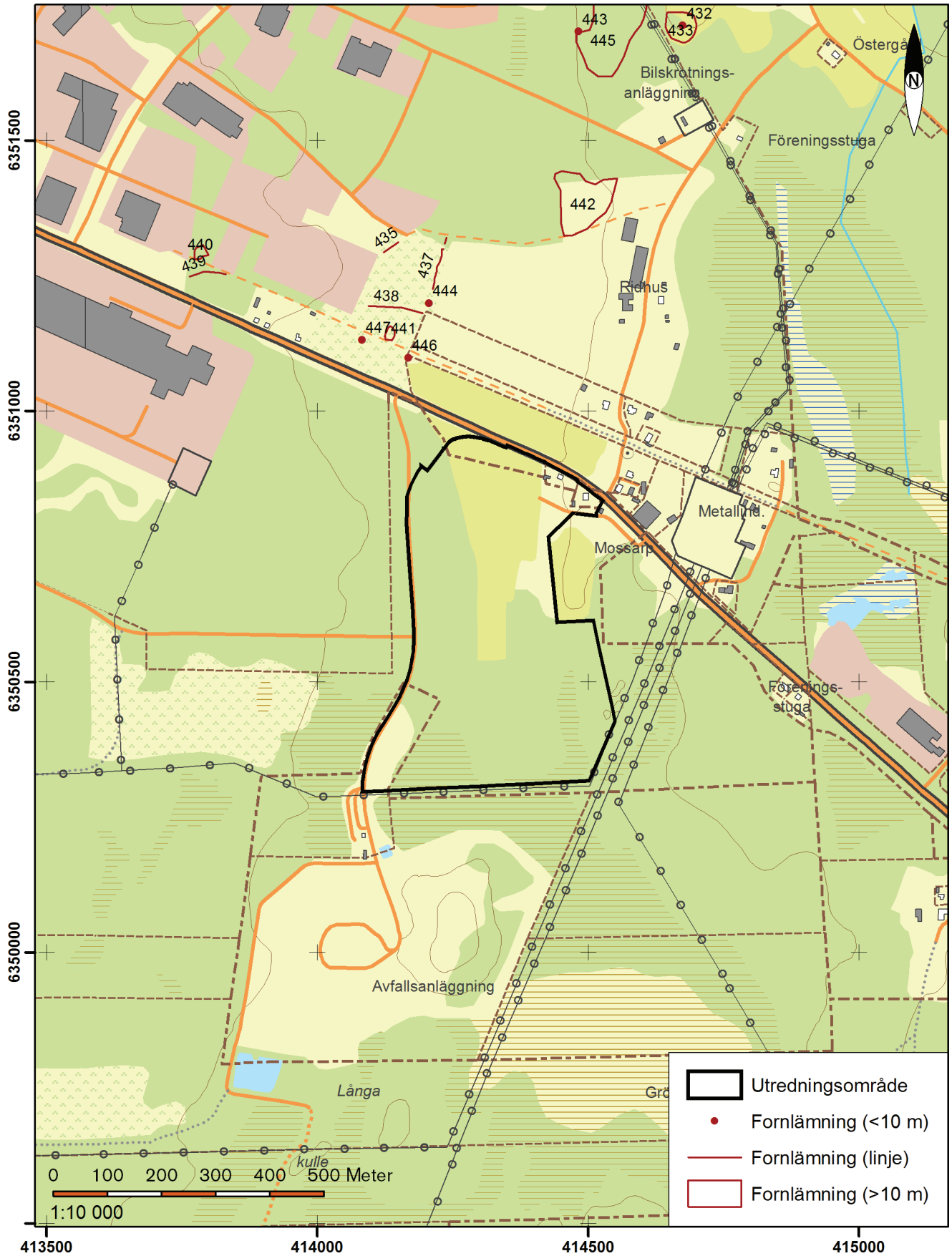
Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833.

ISSN: 1103-4076

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2012

Innehåll

Inledning.....	5
Målsättning och metod	5
Topografi.....	5
Fornlämnings- och kulturmiljö.....	6
Tidigare undersökningar.....	6
Resultat.....	7
Kartanalys.....	7
Inventering.....	7
Sammanfattning.....	9
Åtgärdsförslag.....	9
Administrativa uppgifter.....	10
Referenser.....	11
Tryckta källor.....	11
Arkiv.....	11
Kartunderlag.....	11

FIGUR 1. Utdrag ur ekonomiska kartans blad 63E 4bN och 63E 5bS. Skala 1:10 000.

Inledning

I oktober 2012 genomförde Jönköpings läns museum en arkeologisk utredning, etapp 1, inom Henja 4:8 m.fl. fastigheter i Båraryds socken. Anledningen till undersökningen är att bebyggelse för fjärrvärmeanläggning, återvinningscentral, handel och industri planeras att uppföras i området. Beställare var Gislaveds kommun. Fält- och rapportansvarig var Ingvar Røjder. Utredningsområdet omfattade 21 hektar.

Målsättning och metod

Syftet med utredningen var enligt länsstyrelsens förfrågningsunderlag att genom arkiv- och kartstudier samt fältinventering fastställa om synlig fornlämning eller ytor med möjlig under mark dold fornlämning förekommer inom området. Utifrån detta formulerades följande frågeställningar:

- Förekommer det tidigare okända synliga fornlämningar inom området?
- Förekommer lägen där det kan finnas under markytan dolda fornlämningar, t.ex. i form av grav- eller boplatzlämningar, som motiverar en etapp 2 av utredningen?

Utredningen ska vidare ge ett fullgott underlag för att bedöma fornlämningars kunskapspotential inför ett eventuellt beslut om utredning etapp 2 eller arkeologisk förundersökning.

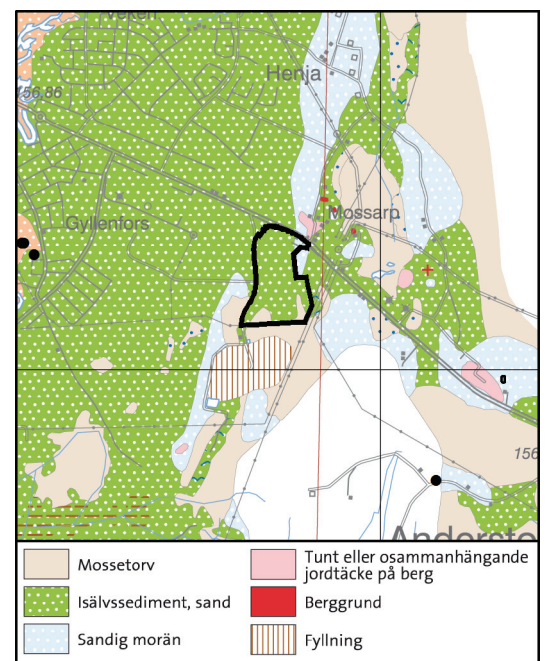
Utredningen inleddes med en arkiv- och kartstudie. Därefter genomfördes en fältinventering. Samtliga påträffade forn- och kulturlämningar i inventeringsområdet beskrevs och bedömdes enligt RAÄ:s föreskrifter och mättes in digitalt med handburen GPS. Ett urval påträffade lämningar dokumenterades genom digital fotografering.

Topografi

Utredningsområdet är beläget knappt 2 km öster om Nissan och drygt 1 km väster om Store mosse. Det gränsar i söder till Gröne mosse. Området är ganska flackt och sluttar svagt åt väster. Till större delen beväxt med barrskog, i norr är ett område med ängsmark.

Jordarten i området består huvudsakligen av isälvsediment i form av finsand. Längst i nordöst finns ett mindre område med sandig morän och längst i söder finns några områden med mossetorv. Dessa senare är en del av Gröne mosse som fortsätter söder om området. Utredningsområdet ligger enligt SGU:s generella bergartskarta i ett större område med sur intrusiv bergart (granit, granodiorit, monzonit m.m.) tillhörande gnejsiga bergarter i svekonorvegiska orogenen (1740–910 miljoner år).

FIGUR 2. Utsnitt ur jordartkartan. © Sveriges geologiska undersökning (SGU). Skala 1:50 000. Teckenförklaringen är inte komplett. På kartan har utredningsområdet och fasta fornlämningar kopierats in med svart färg.

Fornlämnings- och kulturmiljö

Inom exploateringsområdet finns inga kända fornlämningar. Norr om platsen finns bl.a. fossil åker, hägnader och färdvägar, samtliga med den antikvariska bedömningen övrig kulturhistorisk lämning.

Drygt 700 m öster om området ligger röjningsröseområdet RAÄ 273:1 och lika långt norrut ligger röjningsröseområdena RAÄ 433 och 445. Inom RAÄ 433 är en sentida husgrund efter en ekonomibyggnad, RAÄ 432. I anslutning till RAÄ 445 finns en kallkälla, RAÄ 443. Två stenmurar (RAÄ 436 och 437) och två grindstolpar (RAÄ 446) finns 200–400 m nordväst om området. I samma område finns två vägbankar (RAÄ 435 och 438) och några hundra meter längre västerut finns en halvågsliknande färdväg (RAÄ 439). Strax norr om RAÄ 439 är en sandtäkt (RAÄ 440). Ytterligare sandtäkter (RAÄ 441 och 447) ligger strax söder om de omtalade vägbankarna. Intill dessa finns ett ensamliggande röjningsröse (RAÄ 446). Bilden kompletteras av en fornlämningsliknande bildning (RAÄ 442, se nedan).

Större delen av området hör idag till Henja, men det har tidigare varit en del av Mossarp. Ännu på ekonomiska kartan från 1954 är området i sin helhet en del av Mossarp. Både Henja och Mossarp har tidigare tillhört Anderstorps socken, men har i sen tid överförts till Båraryds socken.

Tidigare undersökningar

Inga tidigare arkeologiska undersökningar har gjorts i området. Strax norr om området, på andra sidan väg 27, har en del utredningar och undersökningar kommit till stånd.

Med anledning av planerad ny sträckning av väg 27 förbi Gislaved utarbetades 1994 en kulturhistorisk förstudie av Henja och Hults byar i Båraryds respektive Anderstorps socknar (Varenius 1994).

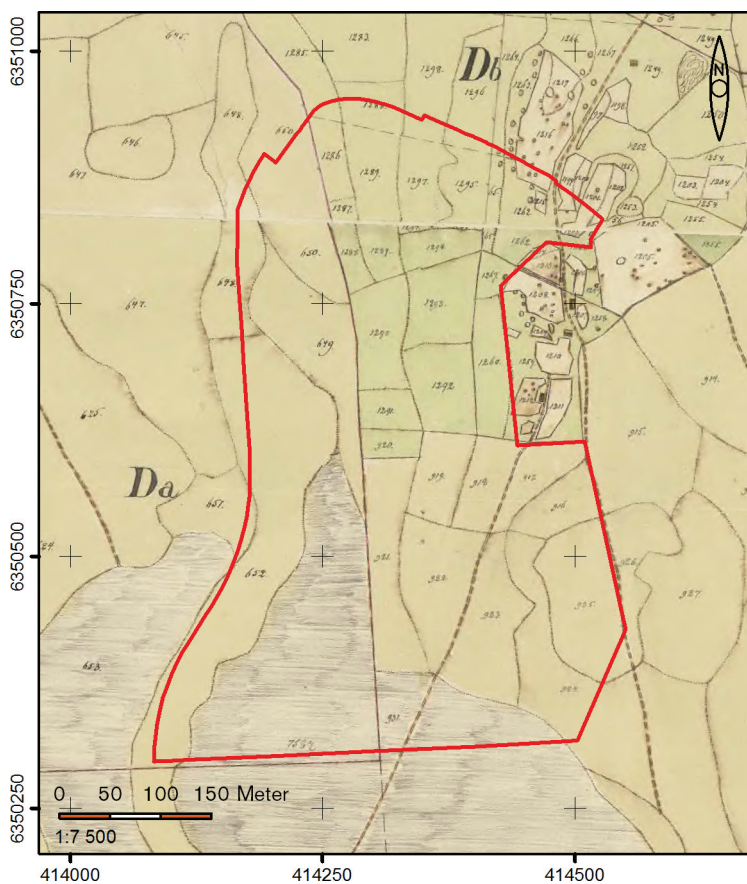
Försommaren 2006 genomfördes en arkeologisk utredning, etapp 1, inför den planerade nya sträckningen av väg 27. Vid utredningen påträffades bl.a. de ovan nämnda kulturhistoriska lämningarna RAÄ 432 och 433. (Franzén 2006)

En dag i april 2009 utfördes en arkeologisk utredning, etapp 1, inför planerad industribyggnation. Vid utredningen påträffades de ovan nämnda kulturhistoriska lämningarna RAÄ 435–447. (Lorentzon 2009).

Resultat

Kartanalys

Det är tunt med äldre kartor över området. Den tidigaste kartan är en laga skifteskarta för Henja, Hult och Mossarp upprättad av Oscar Ekström 1854. Den nordöstra delen betecknas då som ängsmark, medan resterande delar utgörs av avrösningsjord, d.v.s. ej odlingsvärd mark. En stig går mot sydsydväst från Mossarps inägor och fortsätter över Gröne mosse, En hemmansklyvning från 1868 ger samma bild.

FIGUR 3. Utsnitt ur laga skifteskarta från 1854. Kartan är behäftad med flera fel och avvikelser kan på sina ställen uppgå till närmare 30 meter. Inom undersökningsområdet torde felet inte vara större än omkring 10 m.

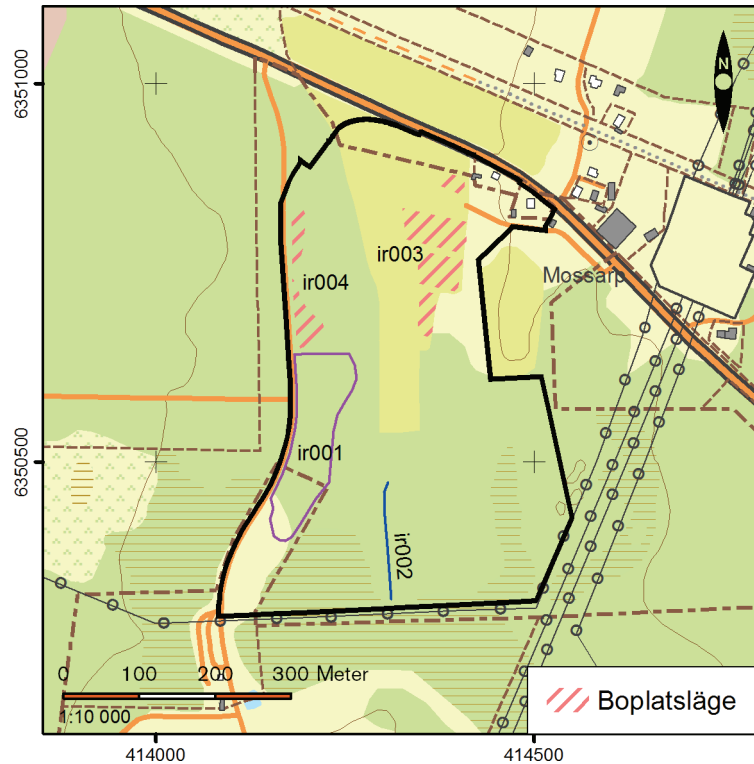
Inventering

Invid vägen som avgränsar utredningsområdet västerut finns en tidigare sandtäkt (ir001) som idag delvis används som avstjälpningsplats. Flera sandhögar i olika fraktioner ligger i området. Söder om sandtäkten finns en återvinningsanläggning.

I södra delen av utredningsområdet går ett dike (ir002) som sammanfaller med en ägogräns i lagaskifteskartan från 1854. Diket ansluter i norr till en mindre bäck. I detta område, som är mycket fuktigt, finns flera diken och mindre vattendrag.

I ängsmarken i norra delen av undersökningsområdet noterades ett område som skulle kunna utgöra ett lämpligt boplatsläge (ir003).

FIGUR 4. Påträffade lämningar inom utredningsområdet. Se tabell 1 nedan för förklaringar.

Området utgörs av en svag västsluttning, innan marken sluttar brantare ner mot sankare partier. Det skärs av flera diken och ett par mindre vägar. Marken ovanför området är blöt och med tanke på att ängsmarken är utdikad är det osäkert hur beboelig den har varit tidigare. Provstick, efter en regning höst, gav fuktig mylla.

Invid vägen i väster finns några rester av den lilla sandåsen som har gått längs vägen och som syns på laga skifteskartan (ir004). Detta är det enda verkligt torra partiet inom undersökningsområdet. Området är för litet och kuperat för att hysa en permanent boplats, men skulle kunna duga för ett tillfälligt mindre läger eller annan aktivitet. Inga tydliga tecken på en sådan kunde dock iaktas i vägs kärningen.

Den stig som finns på laga skifteskartan kunde inte återfinnas. Troligen har den aldrig varit särskilt markant och eventuella spår har utplånats av senare tiders skogsbruk.

TABELL 1. Tabell över tidigare kända samt nypåträffade forn- och kulturlämningar.

Objekt nr /RAÄ nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Åtgärdsförslag
ir001	Sandtäkt/ avstjäpningsplats	Sentida sandtäkt	Ej kulturhistorisk lämning	Inga
ir002	Dike	Dike, 0,5–1 m br. Sammanfaller med ägogräns på laga skifteskarta från 1854. Ansluter i norr till liten bäck.	Ej kulturhistorisk lämning	Inga
ir003	Boplatsläge	Svag V-sluttning. Skärs av diken och ett par mindre vägar.		AU2
ir004	Boplatsläge	Liten sandås. Har fortsatt söderut där sanden har tagits bort (ir001). Den enda helt torra platsen i utredningsområdet.		AU2

Sammanfattning

Jönköpings läns museum har genomfört en arkeologisk utredning etapp 1, med anledning av Gislaveds kommuns planer på att uppföra bebyggelse för fjärrvärmeanläggning, återvinningscentral, handel och industri vid Gröne mosse kretsloppspark.

Vid utredningen noterades två områden som skulle kunna utgöra lägen för förhistoriska boplasar eller andra aktiviteter.

Åtgärdsförslag

Länsmuseet anser att det är nödvändigt med en arkeologisk utredning etapp 2, för att utröna om boplatslägena ir003 och ir004 hyser några under markytan dolda boplatslämningar.

Länsmuseet har samrått med Länsstyrelsen angående åtgärdsförslagen.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-6405-2012
Länsstyrelsens beslutsdatum: 2012-10-02
Jönköpings läns museums dnr: 250/2012
Beställare: Gislaveds kommun
Fält- och rapportansvarig: Ingvar Røjder
Fältarbetstid: 2012-10-11
Län: Jönköpings län
Kommun: Gislaveds kommun
Socken: Båraryds socken
Fastighetsbeteckning: Henja 4:8 m.fl.
Belägenhet: Ekonomiska kartans blad 63E
4bN, 63E 5bS
Koordinater: N 6350600, E 414300
Koordinatsystem: SWEREF 99 TM
Undersökningsyta: 21 ha

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Tryckta källor

- Franzén, Aa. 2006. *Vägen om Gislaved. Arkeologisk utredning etapp 1, av ny vägsträckning för väg 27 förbi Gislaved*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 2006:61. Jönköping.
- Lorentzon, M. 2009. *Mossarp 1:31 m fl, Östra Henja Industriområde. Kompletterande arkeologisk utredning, etapp 1, inför planerad industribyggnation, Båraryds socken i Gislaveds kommun, Jönköpings län*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 2009:51. Jönköping.
- Varenius, L. 1994. *Rv 27 – förbi Gislaved. Kulturhistorisk förstudie av Henja och Hult byar*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 1994:3. Jönköping

Arkiv

- ArkivSök. Lantmäteriet. www.lantmateriet.se
- FMIS. Riksantikvarieämbetets fornminnesregister. www.fmis.raa.se
- SGU. Sveriges geologiska undersökning. www.sgu.se

Kartunderlag

- Laga skifte, Henja, Hult och Mossarp, Anderstorps socken. Upprättad år 1854 av Oscar Ekström. LMS/ArkivSök, E4-9:3.
- Hemmansklyvning. Mossarp, Anderstorps socken. Upprättad år 1868 av G.A.J. Seth. LMM/ArkivSök. 06-BÅR-277.

Gislaveds kommun planerar att uppföra bebyggelse för fjärrvärmeanläggning, återvinningscentral, handel och industri vid Gröne mosse kretsloppspark i Henja strax öster om Gislaveds tätort. Med anledning av detta utförde Jönköpings läns museum i oktober 2012 en arkeologisk utredning etapp 1. Vid utredningen noterades två områden som eventuellt skulle kunna ha utnyttjats för förhistoriska boplatser.

